

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

FAKULTA PROVOZNĚ EKONOMICKÁ

Katedra ekonomiky

Teze diplomové práce

**Analýza vývoje genderové nerovnosti a dopadu na
ekonomický růst v regionu Středního východu**

Bc. Viktor Suchý

Souhrn

Diplomová práce se zabývá genderovou nerovností na Středním východě, která je monitorovaná genderovým ukazatelem GGI (Global Gender Gap Index). Tento index je zkoumán v souvislosti s ukazatelem HDP za účelem posouzení vlivu rovnoprávnosti mužů a žen na ekonomický růst. Diplomová práce se skládá ze dvou hlavních částí, a to části teoretické a praktické. V teoretické části jsou rozebírány dimenze genderové nerovnosti, její příčiny a důsledky, ukazatele genderové nerovnosti a jejich konstrukce, vliv genderové nerovnosti na ekonomický růst a jak současné světové politiky bojují proti genderové nerovnosti. V praktické části je ověřen předpoklad o pozitivním vlivu vyšší genderové rovnosti na ekonomický růst na příkladu zemí regionu Středního východu s využitím kvantitativních metod, jako je korelační a regresní analýza. Pro srozumitelnější představu o stavu genderové nerovnosti v regionu Středního východu je jako benchmark vybráno Norsko, které je vyspělou evropskou zemí, kde je nízká genderová nerovnost a současně je významným producentem ropy stejně, jako řada zemí regionu Středního východu.

Klíčová slova: Ekonomické příležitosti, ekonomický růst, genderová nerovnost, GGI, HDP, lidská práva, Střední východ, ukazatele genderové nerovnosti, ženy

Cíl práce

Hlavním cílem této práce je analyzovat vývoj nerovnosti mužů a žen v regionu Středního východu a posoudit vliv na ekonomický růst regionu, který je vyjádřen ukazatelem HDP.

Dílčím cílem práce je:

- charakteristika genderové nerovnosti a její dimenze
- odhalení a příčin a důsledků genderové nerovnosti
- charakteristika vztahu genderové nerovnosti a ekonomického růstu
- deskripce určujících ukazatelů genderové nerovnosti a vybrání jednoho ukazatele pro zachycení vztahu genderové nerovnosti a jejího dopadu na ekonomický růst
- analýza vývoje ekonomického růstu a rozvoje ve vybraných zemích regionu Středního východu

- analýza vývoje genderové nerovnosti ve vybraných zemích regionu Středního východu
- stanovení míry růstu a prognózy dosažení srovnatelné úrovně genderové nerovnosti regionu Středního východu se zvoleným benchmarkem
- ověření pozitivního vlivu vyšší genderové rovnosti na ekonomický růst
- vyvodit doporučení

Metodika

V rámci posloupnosti jednotlivých kroků pro dosažení stanovených cílů této diplomové práce je nejprve provedeno studium odborných článků a knih, zabývajících se vztahem genderové nerovnosti na ekonomický růst, přičemž je provedena komparace odborných východisek k danému tématu.

Metodika praktické části diplomové práce vychází převážně z kvantitativních metod, jako je korelační a regresní analýza. Korelační analýza slouží k vyjádření síly závislosti dvou a více numerických proměnných. Korelační analýza odpovídá na otázku, jak silná je závislost mezi proměnnými resp. jak moc odpovídá model skutečnosti. Regresní analýza slouží k popisu závislosti dvou a více numerických proměnných. Říká, jak vypadá závislost mezi proměnnými.

Nástrojem pro vybraný výzkum je ukazatel genderové nerovnosti Global Gender Gap Index, který zaznamenává rovnoprávnost mužů a žen ve čtyřech oblastech, kterými jsou ekonomické zapojení a příležitosti, vzdělání, zdraví a životní podmínky a politické posílení. Pro zjištění dat jednotlivých zemí v rámci ukazatele Global Gender Gap Index, jsou použity zdroje Světového ekonomického fóra.

Pro ekonomický růst je vybrán ukazatel HDP, přičemž se vychází ze zdrojů Světové banky.

V rámci této práce si autor stanovil hypotézu: H I: *„Vyšší genderová rovnost má pozitivní vliv na růst HDP“*

Předpoklad o pozitivním vlivu vyšší genderové rovnosti na ekonomický je ověřen na příkladu zemí regionu Středního východu. Jedná se konkrétně o Jemen, Alžírsko, Bahrajn,

Irán, Izrael, Jordánsko, Kuvajt, Libanon, Omán, Pákistán, Katar, Saudská Arábie a Spojené arabské emiráty.

Pro lepší představu o stavu genderové nerovnosti v regionu Středního východu je jako benchmark vybráno Norsko, které je vyspělou evropskou zemí, kde je nízká genderová nerovnost a současně je významným producentem ropy stejně, jako řada zemí regionu Středního východu.

Po obstarání potřebných dat ukazatele Global Gender Gap Index, včetně jeho jednotlivých subindexů, je provedena bližší analýza a syntéza jednotlivých složek formou grafického zpracování a následné deskripce. Dále je stanovena míra růstu ukazatele HDP a indexu GGI pro jednotlivé země regionu, přičemž je provedena korelační analýza vývoje těchto dvou ukazatelů. Rovněž je provedena regresní analýza vlivu míry růstu GGI na míru růstu HDP v regionu Středního východu. Závěrem je na základě lineárního trendu provedena prognóza dosažení současné úrovně zvoleného benchmarku.

Shrnutí a diskuze

Přestože celá řada zemí regionu Středního východu má obrovské finanční zdroje plynoucí z produkce a exportu ropy, tak stále propastně zaostává v oblasti genderové rovnosti nejen za Norskem (benchmark), které dosahovalo v období 2006 - 2014 hodnot indexu GGI v rozmezí 0,799 – 0,842, ale rovněž za Izraelem, který nemá žádné zásoby ropy. Izrael jako jediná země Středního východu přesáhl hranici u indexu GGI 0,65. Izrael dosahoval hodnot v rozmezí 0,689 – 0,703, což pokaždé znamenalo umístění v první půlce sledovaných zemí. V roce 2014 mu pařilo 65 místo ze 142 zemí. Většina zemí Středního východu má však hodnoty indexu GGI okolo koeficientu 0,6 a důsledkem je, že region Středního východu byl v roce 2014 na posledním místě. Katastrofální situace v oblasti genderové nerovnosti je v nejzaostalejších zemích tohoto regionu Jemenu a Pákistánu, kterým patří poslední, resp. předposlední místo v rámci všech sledovaných zemí. Jemen jakožto země s největší genderovou nerovností dosahoval hodnot v období 2006 - 2014 v rozmezí 0,451 – 0,515. Přesto lze vyzkoušet, že se od roku 2010 situace v Jemenu poněkud zlepšila. Dále se na příkladu Saudské Arábie, Kataru a dalších producentů ropy ukazuje, že obrovské výnosy z nerostného bohatství nemotivují establishment zemí Středního východu k odstranění genderové nerovnosti, naopak se zdá, že snadné příjmy z nerostného bohatství jsou pro tyto

země demotivující něco zásadně měnit v oblasti genderové nerovnosti a působí v podstatě kontraproduktivně.

Stejně jako u jednotlivců, kdy platí, že jsou ovlivňovány svým okolím, tak podobný jev lze pozorovat i u některých vybočujících zemí, kdy jsou taženy okolními zeměmi. Například v oblasti vzdělání jsou Jemen a Pákistán na tom jednoznačně nejhůře, avšak jejich trend je nejvyšší, neboť jsou vlivem sousedních zemí nepřímo nuceni zlepšit svou současnou úroveň. U Jemenu lze tento jev také pozorovat v rámci celého indexu GGI.

Obecně je ve světě, včetně vyspělé země Norska angažovanost žen v politice nízká. V regionu MENA to platí obzvláště. Některé země mají dokonce i nulovou hodnotu angažovanosti žen v politice. Tato situace může být způsobena kulturními zvyklostmi, které jsou zakořeněné hluboko v historii dané země, vlivem náboženství a podobně. Nicméně Norsko je považováno za vyspělou zemi a ani tam angažovanost žen v politice nedosahuje příliš vysoké úrovně. Proto tedy zůstává otázkou, zda ženy nemohou či nemají zájem se v politice angažovat.

Pro ekonomický růst je důležitý pozitivní vývoj všech čtyř sledovaných dimenzí, avšak za klíčové považují odstranění nerovnosti mužů a žen ve vzdělávání. Bez zásadního zlepšení v této dimenzi nelze očekávat, že dojde k významnému posunu v ostatních dimenzích genderové nerovnosti.

Na základě průměrného trendu indexu GGI, který byl odhadnut pro region MENA s hodnotou sklonu (meziročního nárůstu) 0,0029 a za předpokladu, že se trend nezmění lze spočítat, že by region dosáhl současné úrovně Norska cca za 88 let. Což je doba sice dlouhá, nicméně reálná. Otázkou však zůstává, na jaké úrovni bude za 88 let Norsko. Zda dojde k menšímu relativnímu rozdílu mezi vyspělými zeměmi a skupinou zemí MENA.

Průměrná korelace mezi GGI a HDP pro sledované země byla naměřena korelačním koeficientem 0,33, což není příliš vysoká hodnota. Vysoká hodnota korelace byla naměřena u poloviny sledovaných zemí. Ve 3 ze 14 sledovaných zemí byla hodnota korelace dokonce záporná. Tudíž lze konstatovat, že předpoklad o příznivém vlivu růstu GGI na růst HDP v rámci zkoumaných zemí neplatí pro všechny země obecně, nýbrž pouze pro nadpoloviční většinu. Tento jev může být způsoben vlivem dalších faktorů, které působí na HDP, jako je

právě ropa, která je hlavním tahounem ukazatele HDP u některých sledovaných zemí a tudíž zkresluje korelaci mezi GGI a HDP.

Vzhledem k tomu, že nelze očekávat, že by byla genderová nerovnost sama od sebe odstraněna, je nutná angažovanost co největšího počtu jednotlivců a organizací veřejného a politického života, kteří budou o této problematice nejen otevřeně hovořit, ale aktivně se zasadí o prosazení takových opatření a zákonů, které zajistí, že nerovnost mezi ženami a muži bude zcela odstraněna.

Závěr

Hlavním cílem této práce bylo posouzení vlivu genderové nerovnosti na ekonomický růst v zemích regionu Středního východu a ověření hypotézy: H I.: „*Vyšší genderová rovnost má pozitivní vliv na růst HDP*“ Nutným předpokladem k naplnění cíle byla důkladná teoretická příprava, jejíž výstupy jsou obsahem kapitoly 3 – Teoretická část.

V praktické části se podařilo pozitivní vliv zvýšení genderové rovnosti na růst HDP potvrdit jen částečně. Celkový průměrný výsledek v rámci všech sledovaných zemí byl vypočten s pozitivní hodnotou korelačního koeficientu 0,33. Pro jednoznačné prokázání míry vlivu bylo nezbytné analyzovat detailně všechny aspekty působící na růst HDP.

Region Středního východu a severní Afriky (dále jen MENA) dosáhl v roce 2014 v rámci Global Gender Gap indexu výsledku 0,6. Tento výsledek říká, že se v roce 2014 vyskytovala v regionu MENA v průměru 60 % rovnost mezi ženami a muži. Přesto, že tento region zaznamenal největší absolutní zlepšení oproti roku 2013, stále zůstává mezi regiony na šestém, tedy posledním místě. V rámci jednotlivých složek indexu GGI pak region MENA u ukazatele ekonomického zapojení a příležitostí zaznamenal v roce 2014 skóre 0,42, což znamenalo s ohledem na ostatní regiony poslední místo. V rámci indexové složky vzdělání předstihl region MENA v roce 2014 Asii a Tichomoří a se skóre 0,93 mu patřilo čtvrté místo. Na posledním místě zůstala i pro rok 2014 subsaharská Afrika. V rámci indexové složky zdraví a životní podmínky se region MENA v roce 2014 řadil na páté místo se skóre 0,97 s mírným náskokem před subsaharskou Afrikou. Oproti minulému roku se tím region MENA pohoršil, neboť mu v roce 2013 náleželo čtvrté místo, kde se za ním řadila subsaharská Afrika a region Asie a Tichomoří. V rámci poslední indexové složky politického posílení setrval region MENA se skóre 0,08 na posledním místě i v roce 2014.

Do roku 2014 žádná země z regionu MENA nemůže říct, že by smazala mezeru mezi ženami a muži v oblasti vzdělávání či v oblasti zdravotní péče. V oblasti ekonomické v rámci indexové složky ekonomického zapojení a příležitostí, tři země z tohoto regionu zaznamenaly nadprůměrné výsledky: Izrael, Katar a Kuvajt. U indexové složky politického posílení, byla skóre všech zemí podprůměrná, přičemž nejlepší výsledky zaznamenal Izrael a Alžírsko. Z 16 zemí tohoto regionu patří hned 13 zemí mezi země s nejnižší výkonností u indikátoru zapojení pracovních sil, počet žen na místech zákonodárců, vedoucích a řídicích pracovníků.

Region Středního východu dosáhl od roku 2000 pozitivních změn, které vedly k vyšší genderové rovnosti a k lepším ekonomickým výsledkům.

Odstranění rozdílů mezi ženami a muži je důležité nejen z hlediska morální spravedlnosti, ale také z hlediska ekonomického. V zemích, kde byly do určité míry odstraněny mezery v nerovnosti mezi ženami a muži, se ukazuje, že využití potenciálu žen významně přispívá k vyššímu ekonomickému růstu.

Seznam použitých zdrojů

Knižní zdroje:

BUVINÍČ, M, MORRISON, A. R., OFOSU-AMMAH, A. W., SJOBLÖM, M., (2008) *Equality for Women: Where Do We Stand on Millennium Development Goal 3?* World Bank Publications, ISBN: 978-0-8213-7446-7

RIVES, J., (1997) *Economic Dimensions of Gender Inequality: A Global Perspective*. Preager Publishers, Westport, ISBN: 0-275-9 5618-0

WORLD BANK, (2013c) *Opening doors. Gender Equality and Development in the Middle East and North Africa*. The World Bank, Washington, D.C., s. 8 ISBN: 978-0-8213-9763-3

Odborné články:

ASKLÖF, C., HEDMAN, B., STRANDBERG, H., WENANDER, K., (2003) *Příručka na cestu k rovnosti žen a mužů*. [online] Praha, MPSV & EU, [vid. 2014-7-5] dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/953/na_cestu.pdf

CUBERES, D., TEIGNIER, M., (2011) *GENDER INEQUALITY AND ECONOMIC GROWTH*. [online] [vid. 2014-9-17] dostupné z: <http://siteresources.worldbank.org/INTWDR2012/Resources/7778105-1299699968583/7786210-1322671773271/cuberes.pdf>

KLASEN, S., (2000) *Working Paper Series, No. 7. Does Gender Inequality Reduce Growth and Development? Evidence from Cross-Country Regressions*. [online] s. 1 [vid. 2014-7-6] dostupné z: http://epub.ub.uni-muenchen.de/1602/1/paper_212.pdf

SMEE, S., WOODROFFE, J., (2014) *Achieving Gender Equality and Women's Empowerment in the Post-2015 Framework*. [online] [vid. 2014-10-8] dostupné z: <http://www.gadnetwork.org/storage/Achieving%20gender%20equality%20and%20women's%20empowerment%20in%20the%20post%202015%20framework.pdf>

Internetové zdroje:

WORLD BANK, *GDP (current US\$)*. [vid. 2014-9-11] dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD>

WORLD ECONOMIC FORUM, (2014) *Global Gender Gap Index 2014*. [vid. 2014-9-10] dostupné z: <http://reports.weforum.org/global-gender-gap-report-2014/rankings>